

ЗА БЪЛГАРСКАТА ПАРЕМИОГРАФИЯ

Пословиците и поговорките наред с другите малки фолклорни текстове – гатанки, наричания, клетви и благословии, образуват жанра на малките фолклорни форми. Заедно с идиоматичните фразеологични единици те съставят основата на паремиологичния фонд¹. В паремиологията няма единно мнение относно обема на единиците, включвани в обекта ѝ на изследване. Голяма част от изследователите на паремийния жанр – Волфганг Мийдър, Ричард Тренч, Л. Б. Савенкова, О. В. Золотоверхая, Е. В. Иванова, О. А. Дмитриева, Н. Ю. Тразанова, Р. Петрова, М. Елчинова и др., споделят виждането, че пословиците и поговорките са *„ядрените елементи на паремиологичния фонд“* (Тразанова 2011: 3). Като такива пословиците и поговорките са основните съставлящи на паремиографските сборници². От своя страна паремиографията като наука за записването, събирането и издаването на пословици и поговорки има много общо с лексикографията³, поради това можем да кажем, че и двете науки са *„извор на познания за богатството и системните връзки в лексиката“* (Пернишка 2007). В цитираната статия изтъкнатият български лексикограф проф. Емилия Пернишка обобщава, че създаването на речници *„е неделима част от описването и изучаването на един език и от културния напредък на народа“*.

Българската паремиография все още не е отделила заслужаващо внимание на изданията с паремийни мъдрости у нас. Не са проследявани ритмичността на издаването им, издателските центрове, особеностите в оформлението на изданията, критериите за включване на народните мъдрости в тях, механизмът за подреждането и съответно за търсенето им. Настоящата статия представлява част от обстойно паремиографско изследване, като поради ограниченията в обема засяга само част от посочените книговедски и паремиоложки параметри.

С цел запълване на тази празнота в изследването са идентифицирани, обобщени и анализирани изданията с паремийни мъдрости, налични в две централни софийски библиотеки: най-голямата национална библиотека – Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ), и най-голямата публична библиотека – Столичната библиотека (СБ). Основният мотив за този избор е достъпността на съответните библиотечни фондове за широк кръг читатели (извън университетската среда). В следващи проучвания би могло да се включат

---

¹ Паремия – от гр. *παροιμία* – пословица, поговорка, притча. **Паремиология** – науката, изучаваща пословиците и поговорките.

² Някои от паремиографските сборници освен пословици и поговорки включват и фразеологични единици като елемент на образността, участваща в изграждането на културния код на нацията.

³ *Лексикография*: 1. (от гр. *lexikos* – свързан с думата, и *grapho* – пиша). Събиране на думите на даден език, систематизираното им подреждане и издаване под формата на лексикон, речник. (ТСРЯУ). 2. Теория и практика на съставяне на речници (НТССРЯ).

и библиотечните фондове на други библиотеки в София и страната, като по този начин се представи разгърнатата паремиографска картина за България.

До този момент у нас са провеждани само частични и спорадични книговедски изследвания на паремийните мъдрости. Анализ на наши паремиографски издания като този, предприет чрез настоящото проучване (и представен в разширен вид в друго)⁴, не е правен досега. Този подход може да се превърне в отправна точка за следващи книговедски, паремиологични и паремиографски проучвания.

За по-голяма прегледност анализиранията de visu сборници с паремийни мъдрости са представени в авторски таблици, които са своеобразен алгоритъм за уеднаквено съпоставяне и анализ на специфични важни данни за паремиографските издания в България, съхраняващи се в библиотечните фондове на двете най-големи библиотеки. За онагледяване по-долу представяме примерна матрична таблица на един от най-съвременен и прагматично оформените сборници от съвременен съставител – изданието на Стефана Стойкова „Български пословици и поговорки“ (по такава матрица са нанесени всички важни параметри за паремиологичните и паремиографските изследвания, извлечени от сборниците с пословици и поговорки). За нас това е образец на съвременен паремиографско издание с голяма практическа стойност при ползване от редови потребители и научни работници. Авторката е написала предговор, направила е подбор и тематично-семантична подредба на паремии в сборника, като се е старала (по нейни думи в предговора) едни и същи пословици и поговорки да не се повтарят в различни рубрики; вместо това са поместени техни по-близки или по-далечни варианти. В генерираните рубрики на матричната таблица прегледно и систематизирано са представени основни паремиографски и някои паремиологични показатели, които бързо и с лекота могат да бъдат съпоставени с данните от останалите таблици:

Автор / Съставител	Стойкова, Стефана <i>Пълното име на съставителя е Стефана Минчева Георгиева-Стойкова</i>
Заглавие	Български пословици и поговорки
Език	български
Година	2007
Издателски данни	София: ИК „Колибри“
ISBN	ISBN 978-954-529-569-0
Сигнатура/Библиотека	Ф. с. 271393 886.7-84 / СБ Ск 693603 (НБКМ)
Масив паремии, начин на включване	6020 български пословици и поговорки (паремии) от цялата българска територия, подбрани както от престижни публикации като известния сборник на П. Р. Славейков, Сборника за народни умотворения, Речника на Найден Геров и др., така и от по-нови записи, разпределени в 48 рубрики (смислови гнезда), всяка от които от своя страна е детайлизирана в няколко по-малки групи.

⁴ Вж. Илиева 2015.

Принцип на разпределение на паремияте	Тематично-семантична подредба. Материалът е систематизиран в отделни рубрики – смислови гнезда, например Свобода и робство, Дом и семейство, Хубост и грозота и др.
Бележки	<ol style="list-style-type: none"> 1. На много места под линия се дават бележки за произхода или употребата на паремията, както и за връзката ѝ с други фолклорни жанрове – анекдоти, приказки, песни, гатанки и др. 2. В отделен списък се поясняват някои чужди или диалектни думи, употребени в текста на пословиците. 3. Показалците на използваните в текстовете думи за хора, предмети и понятия са представени за улеснение и бързо намиране на търсената пословица. 4. Показалците разкриват понятийната и образната система на българските паремии. 5. Всички забележки, дадени от записвачите и съставителите към отделни пословици и поговорки в източниците, са пренесени под линия съответно за всяка една от тях.
Определение за пословица	Пословиците са кратки изречения, прости или сложни, които изразяват в сбита форма съждения, наблюдения от живота и практиката, и често носят поучителна тенденция: „Камъкът на мястото си тежи“, „Книгата е четири очи“ и др. Те са обобщителни и многозначни, но в контекста на речта добиват конкретен смисъл.
Определение за поговорка	Близко до пословиците по своето съдържание и приложение стоят поговорките. Разликата между тях се състои в това, че докато пословицата изразява завършена мисъл и може да се употреби самостоятелно, поговорката е образен израз, който не съдържа обобщение, няма поучителен смисъл и самостоятелно значение, а се употребява само в контекст, като обикновено влиза в състава на друго изречение: казвам нещо „ни в клин, ни в ръкав“, забърквам се „като пате в кълчище“.
Предназначение на изданието	Изданието е предназначено за най-широк кръг читатели. То представлява интерес както за студенти, ученици, преподаватели, журналисти, политици и любители, така и за изследователи на езика, фолклора и културната комуникация в нашето общество.
Други детайли	Езикът на събраните пословици и поговорки е слабо нормализиран и доближен до литературния – избегнати са фонетичните диалектизми.
Съответствия, варианти, синоними, превод	–

Нагледно обобщените в табличен вид важни данни от наличните в изследваните фондове книги с паремийни мъдрости ни дават възможност да направим разностранно и задълбочено проучване на редица техни паремиографски и книговедски аспекти – наличие или не на дефиниции на отпечатваните в сборниците паремийни единици, начин на включването им в сборника, динамиката на издаване на книгите с пословици и поговорки, ангажираността на българските издателства с паремиографската традиция, авторство и съставителство, тенденции при тиражирането и параметри на книжното тяло и др. Такива типови таблици дават синтезирана информация за сборниците с пословици и поговорки в два раздела – за широк кръг читатели и за деца и юноши.

Първият раздел включва 45 сборника с пословици и поговорки за широк кръг читатели от НБКМ и 29 от СБ (в някои случаи съчетани с други единици на кратките фолклорни жанрове – гатанки, скороговорки, клетви, благословии, песни и др.). Във втория раздел са застъпени 25 издания от НБКМ и 15 от СБ. Общият брой издания с пословици и поговорки от НБКМ е 70, а от СБ – 44. С други думи, и в двете библиотеки изданията за деца и юноши са приблизително два пъти по-малко в сравнение с тези за широк кръг читатели. Паремиографските издания за деца и юноши общо в двете библиотеки са 35,1%, т.е. само една трета от фондовете им, което сочи, че тези издания са все още в дълг спрямо общата паремиографска продукция (или че съставителите им не спазват законното изискване да оставят сигнални бройки поне в НБКМ). Безспорен факт е, че фондовете на НБКМ (61,4%) са близо два пъти по-богати на издания с български пословици и поговорки в сравнение с тези на СБ (38,6%). Описани и анализирани са общо 114 издания с пословици и поговорки от двете библиотеки, като 40 от тях са за деца и юноши.

Важно е да се отбележи, че в таблиците няма дублиране на издания, намиращи се във фондовете на двете библиотеки. В рамките на една обобщена таблица за тях само са посочени сигнатурите на съответните издания в НБКМ и СБ. Това се прави с цел по-лесното и бързо намиране на изданията в съответните библиотеки или пък за улеснение при поръчване на дадените издания от съответните библиотеки (при необходимост). Сборниците с паремийни мъдрости са подредени азбучно според фамилията на съставителя (на първия от тях, ако са повече от един) – във всеки един от двата раздела: за широк кръг читатели и за деца и юноши, като поредността на номерацията от първия раздел продължава във втория.

През Възраждането се поставя началото на българската лексикография (Кювлиева 1997). Деветнадесети век не е богат на лексикографски събития, но едно сред тях – „Речник на българския език“ от Н. Геров (Геров 1895–1904) – е блестящ образец на това дело (Пернишка 1996). Основният стимул на първите български лексикографи в тяхната трудоемка и многогодишна дейност е да се повдигне националното самочувствие и поради липса на достатъчно и разнообразна книжнина да се събере „от устата на народа“ словното богатство на българите, както и да се използва то за ограничаване на заемките от турски и гръцки, по-късно от руски или други езици.

Най-многогранна речникова продукция у нас се създава през последните 70 години. Издадени са няколко тълковни речника – еднотомни, тритомен академичен, един недовършен от Ст. Младенов и 15 тома от многотомния „Речник

на българския език“ (РБЕ 1977–2015). Появяват се голям брой специални речници и няколко синонимни, фразеологични, неологични, антонимен, паронимен, етимологичен, речници на чуждите думи, голям брой терминологични, правописни и правоговорни, словообразователен, жаргонен речник, диалектни с различен обхват на диалектна лексика и др. Тези трудове съдържат в голяма степен лексикалното богатство на нашия език.

През втория период от Възраждането, наричан литературен (от 40-те години на XIX в. до Освобождението на България) (Радославов 1992), се заражда и паремнографското дело у нас, породено от същите патриотични подбуди.

Анализирайки динамиката на книгоиздаването на сборниците с паремийни мъдрости, стигаме до извода, че то следва развитието и стратегиите на издателския бизнес като цяло у нас.

Първият български сборник с фолклорни материали, съдържащ около 200 пословици, е издаден през 1842 г. в Пеща от Иван Богоров. През 1847 г. Никола Карастоянов – български печатар и книгоиздател, смятан за основоположник на книгопечатането в България, получава официално разрешение за печатане⁵. Затова е истинска находка наличната и достъпна за ползване от читателите на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ книга „Български пословици“, издадена от Петко Рачов Славейков в Санкт Петербург в печатницата на Императорската академия през 1852 г. – период, когато книгопечатането в България не е добре развито, изнесено е предимно извън пределите на страната от родолюбиви българи.

През 1897 г. у нас е утвърден Законът за депозита, а Търговският закон за първи път предвижда изисквания към издателския договор с авторите. В този период Петко Рачов Славейков издава в България – в Пловдив, известния на всички фолклористи и паремнолози сборник в две части „Български притчи или пословици и характерни думи“, 1889–1897 г.

През Първата и Втората балканска война (1912–1913), както и в годините на Първата световна война, разбираемо се наблюдава голям спад в цялостната книгоиздателска продукция, който не подминава и паремнографските издания. И все пак през 1916 г. Арсени Костенцев издава „1000 поговорки, пословици и кратки поучения“.

Между Първата и Втората световна война (1918–1939) частното книгоиздаване у нас постига стабилност и престиж. Книгите по правило представят онова, което е общественозначимо, което е в полза на просветата и разпространението на знания. За около 20 години броят на издателствата нараства и те вече са пръснати на територията на цялата страна (макар и водещи по продуктивност и авторитет да са столичните). Така в рамките на две последователни години – 1925 и 1926 – Петър Генков издава в Търново в собственото си издателство „За мъдрите мисли – афоризми, пословици“ („Библиотека за семейно и училищно четиво“). В края на този период (1939 г.) Михаил Арнаудов издава в София (в издателство „Хемус“) „Български пословици и гатанки“. През същата година Йосиф Данаилов публикува „Българска народна мъдрост: Поговорки, пословици и сбити поучения“ (отново в София, издателство „Златна библиотека“). Излезлите от печат книги в този период представляват 5,4% от нашата извадка.

---

⁵ Повече по въпроса: Николова, Куманов 1983.

Одържавяването на частните печатници, започнало през 1947 г., завършва с обнародването на *Закон за книгопечатането* през 1948 г. Скоро след неговото приемане излиза третото издание на придобилия широка популярност сборник на Михаил Арнаудов „Български пословици и гатанки“ (1949 г.). Сравнително скоро след това е отпечатан и Славейковият сборник „Български притчи или пословици и характерни думи“ (под ред. на М. Арнаудов, предговор от Иван Бунин, 1954).

През 60–80-те години на ХХ в. книгоиздаването в България се превръща в единна, държавно централизирана и планово действаща система. Издаваните годишно заглавия се удвояват, а тиражите нарастват повече от три пъти. Паремнологичните издания от изследваните библиотечни фондове на двете библиотеки са 21,6% от общия обем обработвани заглавия (изданията за деца и юноши са малко повече – 12,2% в сравнение с тези за широк кръг читатели – 9,5%). През този период от печат излизат „Българско народно творчество“ в 13 тома (отг. ред. Димитър Осинин, 1961–1965), „Български притчи или пословици и характерни думи“ на П. Р. Славейков (1972), двете издания на Милко Григоров и Костадин Кацаров „5000 български пословици и поговорки“ (1969) и „Български пословици и поговорки“ (1986). В посочения период се отпечатват и многобройните тиражи на паремнологичните сборници за деца и юноши на Цветана Македонска: „Българско народно поетично творчество: Народни песни, приказки, пословици, поговорки, гатанки“ (1980, 1983, 1988) и на Елена Огнянова „Български народни приказки, пословици, поговорки и гатанки“ (1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1970 г.)

След 1990 г. още с първите стъпки на прехода към пазарна икономика започва демонополизацията на книгоиздаването в България. Централизираният орган на управление действа до 1991 г. Трансформират се съществуващите издателства, които вече трябва самостоятелно да решават проблемите с избора на заглавия, финансирането и пазарната им реализация. Показателно за децентрализацията на книгоиздаването е, че освен в традиционното водещите големи градове издателска дейност се осъществява и в други селища. Този период условно можем да разделим на два етапа: първи, започващ от 1989 – годината на прехода, до края на 2006 г., която е „разграничителна линия“ за усилията ни да бъдем приети в Европейския съюз, и втори – от 1 януари 2007 г. (датата на официалното приемане на България в ЕС) до днес. Първият етап, обхващащ 16–17 години и представляващ преход към демократично развитие и подготовка за приемането на страната ни в ЕС, се характеризира и с бум на паремнологичната книгоиздателска дейност: 43,2% от заглавията на цялата извадка, като изданията за широк кръг читатели са малко повече (24,3%) от изданията за деца и юноши (18,9%). През този етап са отпечатани такива известни издания с паремийни мъдрости като „Съпоставителен речник на пословици на български, руски, английски, френски, немски и латински език“ (1998) с автор Сергей Влахов, „Фолклорно наследство“ в 6 тома (1998) на Марко Цепенков, „Народни умотворения, мъдри мисли и поговорки“ (2002), съставител Иванка Григорова, „Златни мисли на народа: Български народни пословици и поговорки“ (2003) на Лиляна Куманова, 4-то издание на Славейковите „Български притчи или пословици и характерни думи“, „Български пословици и поговорки“ на Неда Ангелова (2005) и др.

През разглеждания етап се преиздават паремиологичните сборници за деца и юноши на Цветана Македонска: „Българско народно поетично творчество: Народни песни, приказки, пословици, поговорки, гатанки“ (1993) и на Елена Огнянова „Български народни приказки: Пословици, поговорки и гатанки“ (2000), от печат излизат и сборниците на Тома Бинчев „Български пословици и поговорки“ (1999), на Борис Ганев „Български народни пословици, поговорки, гатанки и скоропоговорки“ (1999), на Кристина Илиева „Български пословици, поговорки и гатанки“, на Мария Банова „Народни мъдрости, пословици, поговорки“ (2005) и др.

Вторият етап, макар и обхващащ само 8 години засега, също бележи големи темпове – общо 23%, от които 16,2% за широк кръг читатели и 6,8% за деца. Периодът показва относително по-малко внимание към детската паремиологична тематика, но като цяло не е отстъпление от бързите темпове на книгоиздаване на сборници с пословици и поговорки в сравнение с предходния етап, като се има предвид почти два пъти по-късият период. Тук се отнасят сборниците на Дора Дякова от две близки години „По сребърната нишка: Житейски мъдрости, афоризми и поговорки“, кн. 1 (2012) и „Към златната нишка: Житейски мъдрости, афоризми и поговорки“, кн. 2 (2014), изключително ценното коментирано по-горе издание на Стефана Стойкова „Български пословици и поговорки“ (2007) и публикуваната през същата година книга на Ваня Мичева „Български митове и легенди. Фолклор. Библейски митове: Песни, гатанки, пословици и поговорки“ (предназначена не само за обучението на учениците, но и за широк кръг читатели), сборникът с паремийни мъдрости (в широк смисъл), представящи образци от различни форми на краткия фолклорен жанр „Български мъдрости за всеки ден: Афоризми, пословици, поговорки, фразеологизми, идиоми, крилати фрази“ на Здравко Тонев (2013), сборникът на Ангел Ангелов „Пословици и поговорки от стари времена – нетленното богатство на България“ с преводни паремии на четири езика (2014) и др.

Създадената авторска матрична таблица подпомага синтезираното отразяване на редица книговедски и паремиографски детайли на сборниците с пословици и поговорки и има голяма прагматична стойност при подбиране на необходимите паремиографски издания според тематиката, обема, целевата група (за възрастни или деца), включени регионални или професионални паремии, (не)наличие на определение за пословица и поговорка, (не)наличие на илюстрации или на синоними и варианти и редица други важни за потребителя и библиотекаря параметри на изданието. С незначително видоизменение матричната таблица може да се приложи за описване и анализ на сборници с гатанки, песни, броилки, на стихосбирки и др.

ЛИТЕРАТУРА

- Геров 1895–1904:** Геров, Н. Речник на българския език. Т. 1–6. Пловдив: Съгласие, 1895–1904.
- Илиева 2015:** Илиева, Д. Изследване на паремийните мъдрости – книговедски и етнологички аспекти. Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Университет по библиотекознание и информационни технологии. София, 2015.
- Кювлиева 1997:** Кювлиева, В. Българското речниково дело през Възраждането. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 1997.
- Николова, Куманов 1983:** Николова, В., М. Куманов. България. Кратък исторически справочник. Т. 3. София: Народна просвета, 1983.
- НТССРЯ:** Новый толково-словообразовательный словарь русского языка. Автор Т. Ф. Ефремова. Електронна версия. <http://poiskslov.com/word/> (дата на достъп: 16.04.2015).
- Пернишка 1996:** Пернишка, Е. Речникът на Найден Геров като синонимен речник. – Списание на БАН, 1996, № 3, с. 69–70.
- Пернишка 2007:** Пернишка, Е. Съвременната лексикография – извор на познания за богатството и системните връзки в лексиката. Електронно списание LiterNet, 10.02.2007, № 2 (87). Достъпно на http://litenet.bg/publish19/e_ernishka/syremennata.htm (дата на достъп: 16.04.2015).
- Радославов 1992:** Радославов, Ив. Българска литература 1880–1930. 3. изд. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1992.
- РБЕ 1977–2015:** Речник на българския език. Т. 1–15. София: Изд. на БАН (АИ „Проф. Марин Дринов“), 1977–2015.
- Тразанова 2011:** Тразанова, Н. Возможность применения к паремиологии понятия „код“. – Magister Dixit – научно-педагогический журнал Восточной Сибири, 2011, № 3, с. 35–41.
- ТСРЯУ:** Толковый словарь русского языка под ред. Д. Н. Ушакова. Електронна версия. <http://poiskslov.com/word/> (дата на достъп: 16.04.2015).

ЦИТИРАНИ ПАРЕМИЙНИ СБОРНИЦИ

- Ангелов 2014:** Ангелов, А. Пословици и поговорки от стари времена – нетленното богатство на България. София: Даита, 2014.
- Ангелова 2005:** Ангелова, Н. Български пословици и поговорки. София: Планета-3, 2005.
- Арнаулов 1949а:** Арнаулов, М. Български пословици и гатанки. София: Хемус, 1939.
- Арнаулов 1949б:** Арнаулов, М. Български пословици и гатанки. 3. изд. София: Български писател, 1949.
- Влахов 1998:** Влахов, С. Съпоставителен речник на пословици: Български, руски, английски, френски, немски и латински. София: Ето, 1998.
- Генков 1925:** Генков, П. За мъдрите мисли – афоризми, пословици. Търново: Собств. изд., 1925.
- Генков 1926:** Генков, П. За мъдрите мисли – афоризми, пословици. Търново: Собств. изд., 1926.
- Григоров, Кацаров 1969:** Григоров, М., К. Кацаров. 5000 български пословици и поговорки. София: Наука и изкуство, 1969.
- Григоров, Кацаров 1986:** Григоров, М., К. Кацаров. Български пословици и поговорки. 3. прераб. изд. София: Наука и изкуство, 1986.

- Григорова 2002:** Григорова, Ив. От извора: Народни умотворения, мъдри мисли и поговорки. София: Дилижанс експрес, 2002.
- Данаилов 1939:** Данаилов, Й. Българска народна мъдрост: Поговорки, пословици и сбити поучения. София: Златна библиотека, 1939.
- Дякова 2014а:** Дякова, Д. По сребърната нишка: Житейски мъдрости, афоризми и поговорки. Кн. 1. София, 2012.
- Дякова 2014б:** Дякова, Д. Към златната нишка: Житейски мъдрости, афоризми и поговорки. Кн. 2. София, 2014.
- Костенцев 1916:** Костенцев, А. 1000 поговорки, пословици и кратки поучения. София: Военно книгоиздателство, 1916.
- Куманова 2003:** Куманова, Л. Златни мисли на народа: Български народни пословици и поговорки. София: Здраве и щастие, 2003.
- Македонска 1980 (1983, 1988, 1993):** Македонска, Цв. Българско народно поетично творчество: Народни песни, народни приказки, пословици, поговорки, гатанки. 5. изд. София: Български писател, 1980 (преиздания през 1983, 1988, 1993 г.).
- Мичева 2007:** Мичева, В. Български митове и легенди. Фолклор. Библейски митове. Песни, гатанки, пословици и поговорки. София: Дамян Яков, 2007.
- Огнянова 1962 (1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1970, 2000):** Огнянова, Е. Български народни приказки: Пословици, поговорки и гатанки. София: Български писател, 1962 (преиздания през 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1970, 2000 г.).
- Осинин 1961–1965:** Българско народно творчество в 13 тома. Отг. ред. Димитър Осинин. София: Български писател, 1961–1965.
- Славейков 1852:** Славейков, П. Р. Български пословици. Санкт Петербург: В типографии Императорской академии, 1852.
- Славейков 1889–1897:** Славейков, П. Р. Български притчи или пословици и характерни думи. Ч. 1–2. Пловдив: Единство, 1889–1897.
- Славейков 1954:** Славейков, П. Р. Български притчи или пословици и характерни думи. Под ред. на М. Арнаудов. София: Български писател, 1954.
- Славейков 1972:** Славейков, П. Р. Български притчи или пословици и характерни думи. София: Български писател, 1972.
- Славейков 2003:** Славейков, П. Р. Български притчи или пословици и характерни думи. Под ред. на М. Арнаудов. 4. изд. София: Захарий Стоянов, 2003.
- Стойкова 2007:** Стойкова, Ст. Български пословици и поговорки. София: Колибри, 2007.
- Тонев 2013:** Тонев, З. Български мъдрости за всеки ден: Афоризми, пословици, поговорки, фразеологизми, идиоми, крилати фрази. София: Ваньо Недков, 2013.
- Цепенков 1998:** Цепенков, М. Фолклорно наследство в 6 тома. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 1998.